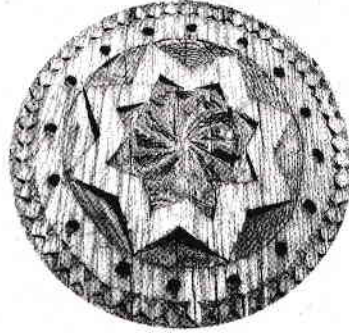

LIBRIS

We know
books

ION GHINOIU

Enciclopedie

Tradiții românești

SĂRBĂTORI ❖ OBICEIURI ❖ CREDINȚE ❖ MITOLOGIE

Antologie și coordonare lexicografică de
Valeria FILIMON

INDICE

A, Ă

Abur 9
 Adăpost al sufletului 9
 Aer 10
 Ajun al Bobotezei 10
 Alegerea Craiului 10
 Ales al oilor 10
 Alexie 10
 Alexie Boje 11
 Alexie Caldu 11
 Alimori 11
 Aluat 12
 Alun 12
 Alungarea frigului 13
 Amușitul Cucului 13
 An 14
 An Nou Agrar 14
 An Nou Biblic 14
 An Nou dacic 15
 An Nou Pastoral 15
 An Nou viticol 16
 Ana Zacetenia 16
 Ana-Foca 16
 Anaforă de muguri 16
 Andrea 17
 Andreiu 17
 Antanasii 17
 Antonie 17
 Apa Sâmbetei 17
 Apă Vie 17
 Apucat de Iele 17
 Ardeasca 17
 Arderea comorilor 17
 Arezanul Viilor 18

Arhangheli 18
 Arici 19
 Arieșul 19
 Aripa Satanei 19
 Arminden 19
 Aruncare în țol 20
 Atribuții ale sfinților 20
 Auraș Păcurăș 20
 Avestița 20
 Avrămeasă 20
 Ăl bătrân 21
 Ăl din baltă 21

B

Baba Bătrână 22
 Baba Dochia 22
 Baba-Oarba 22
 Babiți 22
 Ban al mortului 22
 Barba boierului 23
 Barba lui Dumnezeu 23
 Barba lui Moș Ajun 23
 Barba Pământului 23
 Barba Popii 23
 Barba Ursului 23
 Barcă funerară 23
 Barză 24
 Bată-l Crucea 24
 Băbăruță 24
 Bătaie rituală 24
 Bătătură 25
 Bătutul alviței 25
 Bătutul clopotului 25
 Bătutul parului 26
 Bătutul toacei 26
 Băț de alun 27
 Bătutul mărtișorului 27
 Bătă 27
 Belitul Turcii 28
 Benga 28
 Berbecari 28
 Beție rituală 28
 Biserică 28
 Biserică de lemn 29
 Blagoveștenie 29
 Blajini 29
 Blândă 30
 Bloj 30
 Boadnicu 30
 Bobi 30
 Bobotează 31
 Bocăneți de cununie 31
 Bocet 31
 Bocet de pomenire 31
 Bocet versificat 32
 Bocetul Andreiului 32
 Boi 32
 Boii Sângiorzului 32
 Bonză 33
 Bordei 33
 Boriță 33
 Bou Înstruțat 33
 Bou 34
 Boura 34
 Boz 34
 Brad 35
 Brad de nuntă 35
 Brad la înmormântare 36
 Brad la naștere 36

- Bradoș 36
 Brazda satului 37
 Brazdă înierbată 37
 Brăduleți 37
 Brâncă 38
 Brândușă 38
 Brândușei 38
 Brânduși 38
 Brehnele 39
 Brei 39
 Brezaie 39
 Brumar 39
 Brumarul Mare 39
 Brumărel 39
 Brusture 40
 Bubă de izdat 40
 Buburuză 40
 Bucium 40
 Bufniță 41
 Buhai 41
 Bulciul Sărutului 41
 Bunavestire 42
 Bundărete 42
 Buric 42
 Buruiana lui Marț 43
 Buruiană-de-făcut-copii 43
 Busuioc 43
 Buștean al Ielelor 44
 Butuc de Crăciun 44
 Buturugă 44
 Buzdugan 45
- C**
- Caii lui Sântoader 46
 Cal 46
 Calea rătăcită 47
 Calendar al industriei casnice 47
 Calendar al plantelor de leac 47
 Calendar de pită 48
 Calendar din cărbuni aprinși 48
 Calendar din foi de ceapă 48
 Calendar meteorologic 49
 Calendar pomi-viticol 49
 Calendar popular 49
 Caloian 50
 Caloiana 51
 Cap de primăvară 51
 Cap de vară 51
 Capra 51
 Carte a morților 51
 Carul Mare 51
 Casă de piatră 52
 Casian 52
 Cădere a stelelor 52
 Călcatul ursului 53
 Căldărușă 53
 Călin 53
 Călindar 53
 Căluceni 53
 Călugăriță 53
 Călușari 54
 Călușer 54
 Călușul și Biserica 54
 Căpcăuni 55
 Cărindar 55
 Cățeaua 55
 Cățel al Pământului 55
 Câine 55
 Cântec al Zorilor 56
 Cântec de leagăn 56
 Cântec de mort 57
 Cântec de priveghi 57
 Cântece Funerare 57
 Cântecul Bradului 58
 Cârsteneasă 58
 Cârstovul Viilor 58
 Ceapa ciorii 59
 Ceas bun 59
 Ceas rău 59
 Ceată de Căluș 59
 Ceată de colindători 60
- Cei Trei Crai 60
 Cel care se Târăște 61
 Cele Nepomenite 61
 Cele Sfinte 61
 Cer 61
 Cerb 61
 Cerere a iertării 62
 Chiraleisa 62
 Chiric Șchiopul 62
 Cicoare 63
 Cimitir 63
 Ciobanul cu Oile 64
 Cioc 64
 Ciocnitul ouălor 64
 Ciocul berzei 64
 Ciocul Călușului 65
 Circovii de Iarnă 65
 Circovii de Vară 65
 Cireșar 65
 Circicul Păsărilor 66
 Cititori în stele 66
 Ciuma-Pădurii 66
 Ciumă 67
 Ciurică 67
 Civilizație a lemnului 67
 Civilizație pastorală 68
 Clopot 68
 Cloșcă 69
 Coada vacii 69
 Cocoș 69
 Cocoșdai 70
 Cocoșdaia 70
 Cocoșel de Gai 70
 Cocoșgaia 70
 Cod al culorilor 70
 Codru 70
 Colac 71
 Colac al feciorilor 71
 Colac al miresei 71
 Colac al miresei 72
 Colac de Andrei 72

Colac de bucurie 72
 Colac de Crăciun 72
 Colac de goană 72
 Colac de noroc 72
 Colac de Sângiorz 73
 Colac nupțial 73
 Colac al grâului 73
 Colacul Uitata 73
 Colăcel 73
 Colind cu joimărița 74
 Colind cu toaca 74
 Colindat 74
 Colindele 74
 Colivă a ciumei 75
 Colivă 75
 Constandinu Puilor 75
 Constantin Graur 75
 Copil din flori 75
 Corboaică 76
 Corn 76
 Cornul Caprei 76
 Cosma 76
 Cosmadin 76
 Covașa 76
 Crai nou 77
 Crăciun 77
 Crăciuneasa 77
 Crăciunul Mic 78
 Crăițe 78
 Crâșnic 78
 Creciun 78
 Creștinism cosmic 78
 Crivăț 79
 Cuc 79
 Cucii 80
 Cucu-răscucu 80
 Cucuruzul ursului 80
 Cucuvea și câine 80
 Cuib 81
 Cununa Miresei 81
 Cunună a Grâului 81

Cunună de Sânziene 81
 Cuptor 82
 Curea 82
 Cuvat 82

D

Daiul 83
 Dalac 83
 Dalbu de pribeag 83
 Dansuri funerare 83
 Datul cu capul de pietre 84
 Datul de-a grinda 84
 Datul de-a verii și verișoarele 85
 Datul în jujeu 85
 Dânsese 85
 De-a Chimița 85
 De-a Ouăle 85
 De-a Mama Gaia 85
 De-a Mija 86
 De-a Puia Gaia 86
 Descântec 86
 Deschidere a cerului 86
 Deschidere a mormintelor 86
 descuiatul pământului 87
 Desjelitul 87
 Destin 87
 Destrigoire 87
 Doamnele 88
 Dobă 88
 Dochia 88
 Dodoloaia 89
 Domn 89
 Dor 89
 Drac 89
 Dragobete 90
 Dragobeți 91
 Dragostea Fetelor 91
 Drăgaică (Sânziană) 91
 Drăgostițe 91
 Drumul cimitirului 91

Duminica Mare 92
 Duminica Tânără 92
 Duminica Tomii 92
 Duminică 92

E

Eclipsă de soare 94
 El și ea 94
 Elisei 94
 Existență 95

F

Familie postumă 96
 Fata-Pădurii 96
 Fata uriașului 97
 Fată-mamă 97
 Făclie de Sânziene 98
 Făurar 98
 Fecioara Maria 99
 Femeie iertată 99
 Fete de apă 99
 Fetele Câmpului 99
 Filipii 99
 Filipii de Iarnă 100
 Filipul cel Mare 100
 Filipul cel Șchiop 100
 Floare a dragostei 100
 Floare aducătoare de urât 101
 Florar 101
 Florii 101
 Fluier 102
 Foc de Măcinici 102
 Foc viu 103
 Foca 103
 Focul Învierii 103
 Focul lui Sâmedru 104
 Focuri de Joimari 104
 Frâșinel 105
 Frânare a natalității 105

Fratele Crăciunului 106
Frumoasele 106
Frumușele 106
Frunte a grâului, 106
Frunzar 106
Funcție a Călușului 106

G

Gai 108
Gaia 108
Gaia și cloșca 108
Gaica 108
Gaiul 108
Garofiță de munte 109
Gădineți 109
Gădinețul Șchiop 109
Găina la nuntă 109
Găină 109
Găinușă 110
Gătīt al mortului 110
Gâłci 110
Gânganie 111
Geomorfism 111
Gerar 111
Germinar 112
Gheara Găii 112
Ghiocel 112
Giva Samogiva 112
Goană a Rusaliilor 113
Gogea 113
Gogi 113
Gonitoare 114
Grădină a morților 114
Gropniță 114
Grotă 114
Gura satului 115
Gură de lup 115
Guri ale sufletului 115
Gustar 116

H

Haralambie 117
Holeră 117
Homan 117
Hora mortului 118
Horă a Sântiliei 118
Horă a satului 118
Hram 119

I

Iama 120
Iarba-fiarelor 120
Iarba lui Baboi 121
Iarba lui Tatin 121
Icoană 121
Identitate sexuală 122
Iele (Rusalii) 122
Iepure 123
Ignat 123
Inătoare 124
İndrea 124
Inițiere nupțială 124
İordănit 125
İordănitul Femeilor 125
İorgovan 126
İrodeasa 126
İspas 126
İzdat 127
İzmă 127

Î

Împietritul mortului 128
Împuiatul urșilor 128
Închinare la brad 128
Închinarea steagului 128
Încondeiatul ouălor 128
Înecatul Turcii 129
Înger păzitor 129

Îngropare terapeutică 129
Îngroparea Anului 129
Îngroparea Crăciunului 130
Îngroparea lui Moș Vasile 130
Înhumare a casei copilului 130
Însoțire 131
Însoțitul păsărilor 131
Însurățit și înfârtățit 131
Întâmpinarea Maicii Domnului 131
Întemeiere a casei de piatră 132
Între Sântămării 132

J

Jelit 133
Jertfe antropomorfe 133
Jertfe la înmormântare 133
Jidovi 134
Joc al Călușarilor 134
Joc pe morminte 134
Jocului Găini 135
Joi 135
Joi Nepomenite 136
Joi Oprite 136
Joia Furnicilor 136
Joia Iepelor 136
Joimăriță 136
Jujeu 137
Juni brașoveni 137
Jurământ al Călușarilor 137

L

La Toacă 139
Laptele cucului 139
Laur 139
Lăsatul Secului de Carne 139
Lăsatul Secului de Clisă 139
Lăsatul Secului de Crăciun 140
Lăzărel 140
Lăzărița 140

Leagăn 140
 Legarea grânelor 141
 Legatul gurii lupului 141
 Legatul viilor 141
 Legătoarea ploilor 142
 Legendă a cucului 142
 Legende ale nativității 142
 Lemn 143
 Leu 143
 Leuștean 143
 Licurici 144
 Limbă de moarte 144
 Logodna păsărilor 144
 Logodna proștilor 144
 Lovitul din Circovi 145
 Luate din Rusalii 145
 Luatul din Circovi 145
 Luatul din Rusalii 145
 Luatul manei 145
 Luceferi 146
 Lucinul 146
 Lumea de dincolo 146
 Lumină de Ovidenie 147
 Luna în două coarne 147
 Luna Tânără 147
 Lună 147
 Lună Nouă 148
 Lună Plină 148
 Lunea morților 148
 Luni 148
 Luotoare 149
 Lup 149
 Lut 150

M

Mac 151
 Macavei 151
 Macaveiul Stupilor 151
 Macaveiul Urșilor 151
 Macrina 152

Maica Călătoarea 152
 Maica Domnului 152
 Maica Precesta 153
 Maica Sfântă 153
 Mama-Caloiana 153
 Mama-Câmpului 153
 Mama Huciului-Pădurii 153
 Mama-Dracului 154
 Mama-Gaia 154
 Mama-Pământului 154
 Mama-Pădurii 154
 Mama-Ploilor 154
 Mamarca 154
 Mamarniță 154
 Mama-Secetei 155
 Mamona 155
 Mamulan 155
 Marcul Boilor 155
 Marmaroc 155
 Marta 155
 Martinii de Iarnă 155
 Martinii de Toamnă 155
 Martinul cel Mare 155
 Marțea ciorilor 155
 Marțea dracului 156
 Marțea strâmbă 156
 Marțea trăsnetului 156
 Marțea țeștelor 156
 Marțea Vaselor 156
 Marți 156
 Marți oprite 156
 Marți-Seara 157
 Marțolea 157
 Marțul 157
 Masa-Altar 158
 Masă a moașei 158
 Masă a Ursitoarelor 158
 Masă de Ajun 159
 Măcinici 159
 Măiestrele 160
 Măr 160

Măr de nuntă 160
 Mărțișor 160
 Măselariu 161
 Măsură a mortului 161
 Măsurîșul oilor 161
 Mătcălăul 161
 Mătuțatul fetelor 161
 Mătrăgună 162
 Mâneacătoare 163
 Merioare 163
 Merișoare 163
 Mesageri funești 163
 Mesele zilei 164
 Miazănoapte 164
 Mielul sacrificat 164
 Miercuri 164
 Miezilă (miazănoapte) 165
 Miezul Păresimilor 165
 Miezuri și hotare Ale zilei 165
 Miluitele 165
 Mimetism antropic 165
 Mioi 166
 Mititelul 166
 Mițuitul mieilor 166
 Moară 167
 Moarte 167
 Moașa Ploii 168
 Moașa și moșul 168
 Moașă 169
 Mormânt 169
 Moș Ajun 170
 Moș Alexie 170
 Moș Crăciun 170
 Moș Martin 170
 Moș Nicolae 171
 Moși de Arhangheli 172
 Moși de Iarnă 172
 Moși de SÂmedru 172
 Moși de SÂntilie 172
 Moși de vară 172
 Moșii cei Mari 173

Moși Rusaliilor 173
 Moșul 173
 Moșul-Codrului 173
 Mucenici 173
 Muma-Mumelor 173
 Muma-Pădurii 173
 Mume 174
 Murgilă, Miazănoapte
 și Zorilă 174
 Murgilă 175
 Muta-Pământului 175
 Mutul Călușului 175

N

Naș din drum 176
 Nași de botez 176
 Naștere 177
 Naștere pe pământ 177
 Nașterea Domnului 178
 Năpustitul berbecilo 178
 Năvalnic 178
 Nedei pastorale 178
 Nichipercea 179
 Noapte 179
 Noaptea strigoilor 179
 Norocitul anului 180
 Norocul mirilor 180
 Nuc 180
 Nume ale lunilor 181
 Nunta Cornilor 181
 Nunta mortului 182
 Nunta oilor 182
 Nunta urzicilor 182
 Nuntă 182
 Nuntă postumă 182

O

Oala la nuntă 184
 Oala Mortului 184

Oală 184
 Obiceiuri de Revelion 185
 Obrejenie 186
 Odolean 186
 Ologit de Dânsese 186
 Om Și pom 186
 Omătosul 186
 Omul-Pădurii 187
 Onofrei 187
 Onomastică populară 187
 Originea Călușarilor 188
 Originea prostituției 188
 Orologii preistorice 188
 Ortul popii 188
 Ospăț funerar 189
 Ou de Paște 189
 Ovidenie 190

P

Pafa 191
 Panteliile 191
 Pantelimon (Pintilie
 Călătorul) 191
 Panteon 191
 Paparudă 192
 Par 192
 Pasărea turcilor 192
 Pasăre-suflet 193
 Paște 193
 Paștele Blajinilor 194
 Paștele Cailor 194
 Paștele Morților 194
 Paștele Vițeilor 195
 Pădure 195
 Pădureana 195
 Păduroiul 195
 Pământ 195
 Pământul-Mamă 196
 Păpușa Miresei 196
 Păzitul Usturoiului 196
 Pâca 197
 Pelin 197
 Periniță 198
 Pește 198
 Piatra Trăsnetului 198
 Piedica mortului 199
 Pintilie Călătorul 199
 Plânsul la botez 199
 Ploaie 199
 Plugușor 200
 Pom al pomenilor 200
 Pom de Crăciun 201
 Pom de Mai 201
 Pom Înflorit 202
 Pom la Înzmormântare 202
 Pom sterp 202
 Pomană 202
 Pomană din viață 203
 Popelnic 203
 Porc 203
 Post negru 204
 Postexistență 204
 Postul lui Sântăpetru 204
 Postul Mare (Postul Paștelui) 204
 Postul Sântămăriei 205
 Potca Pădurii 205
 Prăcșor 205
 Precista Mare 205
 Precistă Mică 205
 Preexistență 205
 Prepeleac 206
 Pricolici 206
 Pricup 206
 Prier 207
 Primul Arător 207
 Priveghi la înzmormântare 207
 Privighetoare 208
 Probejenie 208
 Procoavă 209
 Progadie 209
 Promorar 209

Pronosticuri meteorologice 209
 Prorocire a anului 209
 Puiul Sivei 209
 Pupăza Miresei 210
 Pupăza moașei 210
 Pupăză 210
 Purtatul căciulii 210
 Purtatul greutăților pe cap 210
 Pusul Babelor 211

R

Rachiu Roșu 212
 Rai și iad 212
 Ramură de salcie 212
 Răpciune (septembrie) 213
 Răscol 213
 Răul Copiilor 213
 Război al Călușului 213
 Râșniță și moară 214
 Retezatul stupilor 214
 Revelion 215
 Rit al uitării 215
 Rocmani 216
 Rodul castraveților 216
 Rodul familiei 216
 Rodul Pământului 216
 Roibă 217
 Ropotinul țestelor 217
 Ruptul sterpelor 217
 Rusalii 217

S

Samcă 219
 Satan 219
 Săptămâna Caii lui Sântoader 219
 Săptămâna Mare 220
 Săptămână 220
 Săptămână a Nebunilor 220
 Săptămână Oarbă 221

Sărbătoare a ouălor 221
 Sărbătoare a tâlharilor 221
 Sărbători ale lupului 221
 Sărbători ale solstițiului
 de vară 222
 Sărsăilă 222
 Sâmbăta Ursului 222
 Sâmbătă 222
 Sâmbra Oilor 223
 Sâmedru 223
 Sângiorz 224
 Sângiorzul Vacilor 224
 Sânnicoară 225
 Sânpetru de Vară 225
 Sânpetru Lupilor 225
 Sântămărie Mare 226
 Sântămărie Mică 226
 Sântilie 227
 Sântoaderul cel Mare 228
 Sântoaderul cel Șchiop 228
 Sânvășâi 228
 Sânziană 228
 Sânzienne 229
 Scaldă rituală a mortului 229
 Scaloiana 230
 Scaraoschi 230
 Scăldatul la râu 230
 Schimbarea la Față 230
 Scosul plugului 231
 Scuturatul cojoacelor 231
 Seara însurățitului 231
 Secerar 232
 Seceră și coasă 232
 Seceta 232
 Semănat 232
 Sezoane de nunți 232
 Sfânta Paraschiva 233
 Sfânta Varvara 233
 Sfânta Vineri 233
 Sfântă Maică Luni 233
 Sfântă Moarte 233

Sfântul Gheorghe 233
 Sfântul Ilie 233
 Sfântul Ion 233
 Sfântul Petru și lupul 233
 Sfântul Dumitru 234
 Sfântul Petru 234
 Sfântul Soare 234
 Sfântul Valentin 234
 Sfântul Vasile 234
 Sfinți 234
 Sfinți mărunți 234
 Sfredelul Rusaliilor 235
 Sicriu 235
 Sila 236
 Silichii 236
 Simboluri ale călătorului 236
 Simion Stâlpnicul 236
 Siva 237
 Slobozirea jocului 237
 Soare 237
 Soare sec 238
 Soare și Lună 238
 Soartă 238
 Soc 238
 Solomonari 239
 Somnul mieilor 239
 Sorb al Pământului 239
 Sorcovă 239
 Sorcovă de Florii 240
 Spartul Călușului 240
 Spartul oalei 240
 Spălare rituală a picioarelor 241
 Spălat cu rouă 242
 Spălat ritual al părului 242
 Spânz 242
 Spiriduș 242
 Spirite ale pădurii 243
 Spolocanie 243
 Sporiș 243
 Spurcata 244
 Stat al mortului 244

Statut al moașei 244
 Stâlp funerar 245
 Stâlpi ai gardului 245
 Steag de nuntă 246
 Steag la înmormântare 246
 Stejar 247
 Stelele Ciobanului 247
 Strat de Rusalii 247
 Strănut 248
 Stretenie 248
 Strigatul peste sat 248
 Strigăt fetal 249
 Strigoii morți 249
 Strigoii vii 250
 Suflet 250
 Sughit 251
 Sul 251
 Sulfină 251
 Sulica 251
 Suliță pe cer 252
 Surată 252
 Surată din Pădure 252
 Surlă 252

Ș

Șarpe 253
 Șarpele casei 253
 Șchioapa 253
 Șerpânța 253
 Șfară-n țară 254
 Șoimane 254
 Șoimanele 254
 Șoldină 254
 Știma apei 254
 Știma banilor 255
 Știma Pădurii 255

T

Tartăcot 256
 Tartor 256
 Tata Noe 256
 Tată al Pădurii 256
 Tată al soarelui 256
 Tată de Căluș 257
 Taur 257
 Tăiatul porcului 257
 Tănase de Ciumă 257
 Tărbacul câinilor 257
 Tătarcă 257
 Tătăneasă 257
 Tânjaua 258
 Târ înainte – Târ înapoi 259
 Târcolittul viilor 259
 Târg al Nevestelor 259
 Târg al Sărutului 259
 Târg de Fete 260
 Târguri ale Drăgaicei 260
 Târnoasele 261
 Teclele 261
 Tehnică a descântecului 261
 Tei 262
 Templu al Ursitelor 262
 Terapii populare 263
 Timp diurn 263
 Toacă 264
 Todorusale 264
 Toiag 265
 Toiag al mortului 265
 Toiag de cununie 265
 Trif 266
 Trif Nebunul 266
 Trifănitul viilor 266
 Trifonul viermilor 266
 Trifonul Viilor 266
 Trup 266
 Trupnic 267

Turcă 267
 Turtă a Arietilor 268

Ț

Țară de Sus 269
 Țest 269
 Țidiră, fată mare 270
 Țintirim 270

U

Ucigă-l Crucea 271
 Ucigă-l Toaca 271
 Udătorii 271
 Undrea 271
 Uriași 271
 Urs 272
 Urs meteorolog 272
 Ursită 272
 Ursitoare 272
 Ursoaice 273
 Urzicat 273
 Urzică 273
 Ușurare a morții 274

V

Vacă 275
 Vacă Neagră 275
 Vameși 275
 Vara lui Mioi 276
 Vară a Arhanghelilor 276
 Vartolomeul Grâului 276
 Varvara 276
 Vasilca 277
 Vasilică 277
 Vatră 277
 Vălărit 277

Vărsat 278
 Vâlvă 278
 Vânt 278
 Vânt turbat 279
 Vântoase 279
 Vârcolaci 279
 Vârsta sfinților 280
 Vergelul Fetelor 280
 Verș 281
 Vidma-Pădurii 281
 Vidră 281
 Vinar 281
 Vinerea Mare 281
 Vinerea Sântoaderilor 282
 Vinerele 282
 Vineri 282
 Vinicer 282
 Vinul și Ursul 282
 Viorea 283
 Vița-de-Vie și Ursul 283
 Viță-de-vie 283
 Vlasie 284

Vorbitul animalelor 284
 Vovidenie 284
 Vulpe 284
 Vultur 284

Z

Zalmoxis 285
 Zăpada Cucului 285
 Zăpada Mieilor 285
 Zăpada Rândunelelor 285
 Zăpada Sturzului 285
 Zăpadă a Berzelor 285
 Zău 285
 Zână Bătrână 286
 Zâne 286
 Zâne bune 287
 Zâne rele 287
 Zârnă 287
 Zburător 287
 Zburătorire 287

Zeiță a Morții 287
 Zeiță-pasăre 288
 Zi a soroacelor 288
 Zile ale Babei Dochia 288
 Zile ale șarpelui 289
 Zile de nuntă 289
 Zile Împrumutate 290
 Zile și ceasuri rele 290
 Zilele Bubatului 290
 Zilele Moșilor 290
 Ziua Berzelor 291
 Ziua Crucii 291
 Ziua Cucului 291
 Ziua Pelinului 292
 Ziua Peștelui 292
 Ziua Tâlharilor 292
 Ziua ursului 292
 Zorilă 293
 Zorilă 293
 Zorile 293
 Zorile din casă 294

A, Ă

ABUR, esență vitală care părăsește trupul la moartea omului, sinonim cu *suflet*. *Aburul* scos pe gură sau ridicat din corpul animalelor obosite este asemuit cu *sufletul*. În tehnica descântatului femeia suflă ca să scoată *abur* pe gură, cu care crede că alungă boala din corpul suferinzilor. Se înscenează, de fapt, o luptă între două *suflete*: al descântătoarei și al bolii personificate. *Abur* se numește și pomana dată după înmormântare (județele Dâmbovița, Buzău) sau mâncarea gătită și împărțită fierbinte la *Blajini, Moșii de Vară, Moșii de Sâmedru* (Muntenia, Dobrogea). Denumirea de *abur* pentru mâncarea dată de pomană este pusă în legătură cu moartea simbolică – prin fierbere, coacere sau frigere – a alimentelor din care iese și se ridică *sufletul*.

ADĂPOST AL SUFLETULUI, sălaș material și efemer al esenței vitale. Iscodirea adăpostului pe care îl locuiește sufletul este sugerată de mai multe proverbe și zicători: *Chipul omului este oglinda sufletului; După față și sufletul; Inima omului i se citește pe față; După coajă cunoști pomul și după haină, omul...* Studiind pe dinafară casa, îmbrăcămintea și trupul unei persoane, românul își face o primă impresie despre trăsăturile sufletești ale celui care le locuiește. Un adăpost al sufletului îmbracă alt adăpost, un adevăr alt adevăr. *Adăposturile sufletului* se multiplică ierarhic spre mica lume a particulelor cuantice și spre marea lume a stelelor și galaxiilor. Sufletul este în deplină siguranță cât este protejat de adăposturile care se înghit unele pe altele, precum casetele japoneze sau păpușile rusești Matrioșca. Devine însă vulnerabil când unul din adăposturile sale intime (placenta sau *casa copilului* la naștere și trupul omului, la moarte) este expus distrugerii și, ca urmare, trebuie să-l părăsească ca să se mute într-altul.

AER, pânză pe care este zugrăvită înmormântarea simbolică a Mântuitorului, scoasă din Sfântul Altar în *Vinerea Paștelui* și așezată pe o masă, în mijlocul bisericii. *Aerul*, substitutul trupului divin neînsuflețit, este împodobit cu flori, privegheat și sărutat de credincioși. Un moment de adâncă trăire sufletească este trecerea credincioșilor, în genunchi, pe sub trupul Domnului. Florile care au atins Altarul și lumânările aprinse la priveghiul din *Vinerea Paștelui* se consideră că au puteri miraculoase, motiv pentru care sunt folosite în diferite practici de medicina populară, în vrăji, în descântecele de ursită și în cele de îndepărtare a vijeliilor și grindinei pe timpul verii. (Tradiția este consemnată, cu unele trăsături zonale, pretutindeni în România.)

AJUN AL BOBOTEZEI, zi premergătoare *Bobotezei* (5 ianuarie), când erau excluse din alimentație laptele și brânzeturile, ouăle și carnea. Alimentele obișnuite de post sunt: grâul fiert, îndulcit cu miere și amestecat cu miez de nucă (coliva), plăcintele umplute cu varză, cu ceapă și cu julfă, prunele fierte, borșul. *Ajunul Bobotezei* este un tip ritual favorabil prinderii farmecelor și descântecelor, efectuării observațiilor meteorologice și prorocirii viitorului. În speranța că fetele se vor căsători, că oamenii vor fi sănătoși și lipsiți de necazuri în noul an, unele persoane țineau în această zi *Post negru*. În această zi nu se *da nimic pe datorie* și se evitau certurile dintre oameni. (Sărbătoarea a fost atestată pretutindeni în România.)

ALEGEREA CRAIULUI, v. Tânjaua

ALES AL OILOR, încheierea sezonului pastoral după coborârea oilor de la munte la *Sântămărie Mare* (15 august) sau, după terminarea pășunatului de toamnă al turmelor în hotarul satelor, la *Vinerea Mare* (14 octombrie); sinonim cu *Răscol*. În această zi, proprietarii își aleg oile după semnul crestă în ureche la formarea turmei (*Sângiorz*). Oile lipsă sunt plătite de ciobani sau de ceilalți proprietari, conform înțelegerii încheiate la formarea turmei. Se primește brânza, după cantitatea de lapte însemnată pe răboj, la *Sâmbra Oilor* sau în fișa stânei, se plătesc ciobanii și apoi petrec, laolaltă, ciobanii și proprietarii de oi. Se pot ivi însă neînțelegeri, de unde și zicalele: *La așezatul stâniei / Se mănâncă câinii; / La spartul stâniei / Se sfădesc stăpânii!* sau *Primăvara se încaieră câinii / Toamna se ceartă stăpânii!*

ALEXIE, reprezentare mitică sezonieră, patron al viețuitoarelor care ierneză sub pământ, în scorburii și sub scoarța copacilor, sub pietre sau în ape. *Alexie*, care a preluat numele și data de celebrare ale Cuviosului *Alexie*, sau Omul lui Dumnezeu

din *Calendarul ortodox* (17 martie), este numit *Alexie Boje* în Moldova și Bucovina, *Alexie Caldu* în Transilvania și Maramureș, *Ziua Peștelui* în Transnistria. Local, ziua de *Alexie* era numită și *Retezatul stupilor*, pentru că acum se recolta mierea rămasă neconsumată de albine pe timpul iernii. Mierea aceasta este un apreciat leac pentru tămăduirea bolilor. *Alexie* încălzește și descuie *Pământul* la 17 martie, în preajma echinocțiului de primăvară, și îl încuie după șase luni, la 14 septembrie (*Ziua Crucii*), în preajma echinocțiului de toamnă. În Transnistria este considerat sfânt făcător de minuni pe ape, iar ziua lui de prăznuire, început de an piscicol. Cu cheile legate la brâu, el deschide și închide atât zilele verii, cât și cele ale iernii. Se spune că Dumnezeu, văzând cât de mult suferă omul de pe urma insectelor, le-a strâns pe toate în ziua de 14 septembrie, le-a încuiat într-o lacră (ladă), l-a chemat pe *Alexie* și l-a trimis s-o arunce în apa mării. Ajuns pe malul mării, acesta, din curiozitate, deschide lacra înainte s-o arunce în mare. Instantaneu, gândacii, lăcustele, insectele s-au răspândit în apă, în nisip, pe ierburi, în copaci. De atunci, spune o legendă, ... *Dumnezeu l-a transformat pe Alexie în cocostârc ca să adune, între 17 martie și 14 septembrie, insectele împrăștiate*. În ziua de *Alexie* se făceau zgomote bătând din fiare vechi pentru a speria șerpii, șopârlele, salamandrele și broaștele. (Moldova, Bucovina, Transilvania, Banat.)

ALEXIE BOJE, v. Alexie Caldu

ALEXIE CALDU, reprezentare mitică sezonieră (17 martie) în *Calendarul popular* care încălzește și purifică spațiul la echinocțiul de primăvară, sinonim cu *Sâmbra oilor*, *Moș Alexie*, *Alexie Boje*, *Ziua Peștelui* și *Ziua Șarpelui*. Călare pe cal, acesta păzește *Soarele* care, plictisit de drumul parcurs zilnic între răsărit și apus, încearcă să se refugieze în ziua *Dochiei* (9 martie) pe tărâmurile de miazănoapte pentru a lăsa lumea fără lumină și căldură. La *Bobotează*, în nord-vestul României, *Alexie Caldu* este invocat de copiii colindători care sună din clopoței și bat din fiare vechi, în timp ce ocolesc casele și anexele gospodărești ca să aducă roade bogate: *Chiraleisa!!!/ Spic de grâu,/ Până-n brâu,/ Roade bune,/ Mană-n grâne!* (Transilvania, Maramureș.)

ALIMORI, ceremonial nocturn de înnoire a timpului calendaristic, la *Lăsatul Secului de Paște*. La sărbătoarea nocturnă, care se desfășoară sub cerul liber, pe una sau mai multe coline (dealuri, dâmburi), participă întreaga suflare a așezării, de la copil la bătrân. Acolo, în jurul unui foc mare, întreținut cu paie și vreascuri uscate, avea loc petrecerea: se mânca, se bea, se juca, se cânta. Din mijlocul focului se înălța o prăjină din lemn, împlântată în *pământ* și împodobită cu panglici și flori,

substitut fitomorf al divinității care moare și renaște împreună cu timpul și spațiul înconjurător la *Anul Nou* celebrat primăvara. În jurul rugului funerar, participanții jucau hore și priveau fascinați cum este mistuit de flăcări substitutul divinității. Prăbușirea stâlpului împodobit era însoțit de o mare explozie de bucurie. Adesea, locul prăjirii împodobite era luat de o păpușă confecționată din paie și incinerată în mijlocul câmpului. Acum se practicau și alte obiceiuri: rostogolirea roților de foc pe dealuri, descrierea în aer a cercurilor de foc cu făclii aprinse, numite *opați*, strigatul cuvântului, intraductibil, *alimori* și strigatul fetelor rămase nemăritate, cererea iertării. (Ceremonia a fost atestată, în diferite forme de manifestare și grade de evoluție, în Transilvania și Banat, în special în Munții Apuseni.)

ALUAT, arhetip al genezei și materie sacră din care femeia prepară pâinea și colacul. Ciclul vegetal al grâului, deschis de sămânța semănată și închis de sămânța recoltată (seceratul), a fost asemuită cu lacunara formulă a vieții omului: nașterea, căsătoria și moartea. Conform gândirii magice, spiritul grâului locuiește în corpul plantei-mamă până când aceasta naște (face sămânță), se usucă și moare. Din acest moment, spiritul grâului se retrage în adăpostul noii semințe devenind, prin generații succesive, nemuritor. În procesul transformării grâului în pâine, piua, râșnița, moara sunt altare de sacrificiu. Între tehnica confecționării oalei din lut și prepararea pâinii (colacului) din aluat sunt paralelisme tehnologice și spirituale evidente: eliberarea spiritului grâului din sămânță și a spiritului pământului din trupul planetei *Pământ*, prin tăiere, zdrobire, pisare, râșnire, măcinare; adăugarea apei, pentru obținerea lutului și aluatului; frământarea și dospirea materiei în preface – lutul și aluatul; modelarea chipurilor divine, forme de oale și colaci care poartă numele unor reprezentări mitice (*Arhangheli*, *Crăciunei* etc.); însuflețirea lor prin ardere sau coacere în cuptor sau în țest. Scoase din cuptor, pâinea (colacul) și oala sunt animate, au viață și, ca urmare, pot fi jertfite ritual prin pomană (oalele la *Moșii de Vară*, pâinea și colacii la numeroase sărbători calendaristice), prin spargere (oala mortului, la înmormântare) sau rupere (colacul miresei, la nuntă). În vremurile biblice, Dumnezeu a modelat din lut chipul omului, așa cum omul neolitic modelase din lut și aluat chipurile divine. Dumnezeu și-a însuflețit creația (omul) suflând viață asupra ei, femeia neolitică și-a animat divinitatea din lut (figurinele, vasele) și din aluat (pâinea, colacii) arzându-le în cuptor.

ALUN, arbust, totem al șarpelui, prezent în practicile magice legate de cultul morților și de tămăduirea bolilor. Alunișurile sunt adăposturi preferate ale șerpilor,

care îi feresc de fulgere și trăsnete pe timpul verii. Acolo, de Ziua Crucii, șerpilor se adună pentru împerechere, se încolăcesc unii cu alții, fac, din spuma care îi acoperă, piatra nestemată și apoi se retrag în adăposturi pentru iernare. *Alunul* își apără și își înmulțește supușii (șerpilor) sau, din contră, îi pedepsește. Este suficient numai să atingi șarpele cu o ramură verde de *alun* ca să-l omori sau să-i previi mușcătura! *Alunul* este invocat în descântecele de dragoste, în cele de mușcătură de șarpe, de *Muma-Pădurii*, de *Tartăcot*, de dalac, lândă, bubat. În Oltenia, numele acestui arbust era implorat inclusiv în descântecul de judecată pentru câștigarea proceselor: – *Bună ziua, Alun mare, / Domn mare! / Ce rudă ești cu....? / – Nimic. / – Nimic să se aleagă, la judecătorie, în divan...*

ALUNGAREA FRIGULUI, practică magică efectuată de copii în ziua de *Măcinici*, pentru alungarea frigului și scoaterea căldurii prin bătaia rituală a *Pământului*. În timp ce loveau *Pământul* cu bețele sau ciomegele, aceștia strigau în cor: *Intră frig și ieși căldură, / Să se facă vreme bună / Pe la noi pe bătătură!* (Muntenia, Oltenia). Pe arii relativ extinse se credea că *Pământul* era bătut cu maiurile (un fel de ciocane din lemn), cu toiegele, măciucile sau botele, de către moși, spirite ale strămoșilor, identificate în calendarul creștin ortodox cu cei 40 de *Sfinți Mucenici* din cetatea Sevastiei. În timp ce lovesc *Pământul*, aceștia s-ar îndemna strigând în cor: *Patruzeci de sfinți voinici, / Dați cu botele-n pământ, / Ca să tune (intre) frigul, / Să iasă căldura!* (Moldova). Formele uneltelor cu care copiii sau moșii bat *Pământul* ca să scoată căldura și colțul ierbii, sunt asemănătoare cu cele modelate din *aluat* de femei și mâncate, sacramental, la 9 martie.

AMUȚITUL CUCULUI, ziua de *Sânziene* (24 iunie), când încetează cucul a cânta. Cântecul cucului, orologiu pentru măsurarea timpului și sursă de inspirație în folclorul de dor și jale, începe să fie auzit la *Blagoveștenie* sau *Ziua Cucului* (25 martie) și încetează brusc, după trei luni, la *Sânziene* sau *Amuțitul Cucului* (24 iunie). Conform tradiției, în această zi el s-ar îneca cu un bob de orz și s-ar transforma, șase luni, în uliu. Oamenii au observat că scurtul și răsunătorul cântec al cucului începe și sfârșește la două fenomene astronomice, indispensabile pentru întocmirea oricărui calendar: echinocțiul de primăvară și solstițiul de vară. Fără acest comportament, cucul ar fi avut puține șanse să devină o pasăre atât de îndrăgită de români. Prin durată cântecului său, indică primăvara astronomică, cuprinsă între echinocțiul de primăvară și solstițiul de vară, iar prin locul unde cântă, de câte ori cântă, pe ce stă când cântă etc., norocul, sănătatea, căsătoria și moartea oamenilor.

AN, personificare a *Soarelui*, numit *An Vechi* înainte de miezul nopții de *Revelion* și *An Nou*, după miezul nopții, sinonim cu Zeus, Saturn, *Crăciun*, *Șiva*, *Mithra*, *Iisus*. Divinitatea *An* se naște, crește, îmbătrânește și moare împreună cu timpul calendaristic, pentru a renaște (după 365 de zile, 366 în anii bisecți). *Sfinții* calendarului popular, metamorfoze ale *Anului*, sunt mai tineri sau mai bătrâni, după șansa avută de aceștia la împărțirea sărbătorilor: *Sânvăsâi*, celebrat în prima zi a *Anului*, este un tânăr chefliu care stă călare pe butoi, iubește și petrece; *Dragobete* (24 februarie), fiul *Dochiei*, reprezintă Zeul dragostei pe plaiurile carpatice; *Sângiorzul* (23 aprilie) și *Sântoaderul* (începutul *Postului de Paște*) sunt tineri călări pe cai; *Sântilie* (20 iulie) și *Sâmedru* (26 octombrie) sunt maturi, după care urmează generația sfinților-moși, *Moș Andrei* (30 noiembrie), *Moș Nicolae* (6 decembrie), *Moș Ajun* (24 decembrie) și *Moș Crăciun* (25 decembrie).

AN NOU AGRAR, celebrare a morții și renașterii *Dochiei* la echinocțiul de primăvară (9 martie, pe stil vechi). În *Calendarul popular* apar două concentrări de sărbători dedicate divinităților ajunse, după 365 de zile, la bătrânețe și moarte: în decembrie, luna solstițiului de iarnă (*Moș Nicolae*, *Moș Ajun*, *Moș Crăciun*) și în luna martie, luna echinocțiului de primăvară (*Baba Dochia*, *Zilele Babei*, *Moșii* sau *Măcinici*, *Moș Alexie* sau *Alexie*). Determinativele de *babă* și *moș* precizează că cele două reprezentări mitice, *Dochia* și *Crăciun*, au ajuns la pragul morții, la cumpăna dintre *Anul Vechi* și *Anul Nou*. Scenariul ritual al morții și renașterii unei vechi zeițe agrare și, împreună cu aceasta, a timpului degradat și îmbătrânit, cuprinde zilele de agonie ale *Babei Dochia*, între 1 și 9 martie, și zilele de început ale zeiței renăscute (pruncul *Dochia*), între 9 martie (*Măcinici*) și 17 martie (*Alexie*). Metamorfozele calendaristice ale *Dochiei* se grupează în trei generații: *Zeițele-Fecioare* (*Sânziana*, *Drăgaica*, *Lăzărița*, *Floriile*, *Fata-Pădurii*, *Ielele*, *Rusaliile*), între echinocțiul de primăvară și solstițiul de vară; *Zeițele-Mumă* (*Maica Precesta*, *Muma-Pădurii*, *Muma-Caloianului*, *Muma-Ploilor*, *Mama-Dracului*), între solstițiul de vară și echinocțiul de toamnă, și *Zeițele-Babă* (*Sfânta Vineri*, *Sfânta Varvara*, *Baba Dochia*), între solstițiul de iarnă și echinocțiul de primăvară.

AN NOU BIBLIC, început de an calendaristic celebrat la 1 septembrie, la presupusa *Facere a Lumii* (anul 5508 î. H.), utilizat până în secolul al XVIII-lea de Biserica ortodoxă și cancelaria domnească din Țările Române pentru datarea actelor și evenimentelor. Pentru transformarea *anilor biblici* în *ani creștini* se scad 5508 ani din totalitatea unei date consemnate în documente până în secolul al XVIII-lea, dacă

evenimentul s-a petrecut între 1 ianuarie și 31 august, și 5 509 ani, dacă evenimentul a avut loc între 1 septembrie și 31 decembrie. Spre deosebire de *Anul Nou Oficial* (1 ianuarie), *Anul Nou Agrar* (9 martie), *Anul Nou Pastoral* (23 aprilie sau 26 octombrie) și *Anul Nou Viticol* (1 februarie), *Anul Nou Biblic* este reprezentat în *Calendarul popular* prin puține obiceiuri și credințe.

AN NOU DACIC, ciclul de sărbători și obiceiuri de la sfârșitul lunii noiembrie și începutul lunii decembrie care corespund, ca dată calendaristică, cu Dionysiacele Câmpenești ale tracilor și Saturnaliile romanilor. În această perioadă, părinții Bisericii creștine au fixat data de celebrare a Apostolului Andrei, care a propovăduit credința în Iisus la Dunăre și Marea Neagră, în primele decenii ale mileniului întâi al erei creștine. Noua sărbătoare creștină s-a impus în conștiința credincioșilor împreună cu unele dintre atribuțiile Zeului uzurpat, realitate confirmată de obiceiurile, actele rituale și practicile magice din noaptea de 29/30 noiembrie. Perioada calendaristică de trei săptămâni, deschisă de *Filipii de Toamnă* (14 noiembrie) și închisă de *Moș Nicolae* (6 decembrie), care adună laolaltă numeroase sărbători, obiceiuri, acte rituale și practici magice dedicate lupului, este identificată, pe criterii etnologice, cu *Anul Nou Dacic*. Unele dintre aceste tradiții au migrat, de-a lungul secolelor, la *Crăciunul* și *Anul Nou* contemporan, altele, precum zilele dedicate lupilor și strigoilor, au rămas pe loc. Spre deosebire de *Anul Nou* contemporan, unde apar *Moș Ajun* și *Moș Crăciun* (24 și 25 decembrie) care sugerează, prin vârsta înaintată, apropierea morții și a renașterii timpului calendaristic după 365 sau 366 de zile, pe locul de celebrare a *Anului Nou Dacic* apar alți doi moși, *Moș Andrei* (30 noiembrie) și *Moș Nicolae* (6 decembrie). Motivele pentru care dacii și-au ales ca totem lupul, și nu un alt animal, de pildă pe cel mai puternic dintre ele, ursul, sunt susținute de un bogat material etnografic.

AN NOU PASTORAL, scenariu ritual de înnoire a timpului desfășurat în perioada de împerechere a oilor și caprelor. *Calendarul oierilor* este împărțit în două anotimpuri egale: *vara pastorală*, între *Sângiorz* (23 aprilie) și *Sâmedru* (26 octombrie); *iarna pastorală*, între *Sâmedru* și *Sângiorz*. Miezul verii pastorale este marcat de *Sântilie* (20 iulie), sfânt creștin care a preluat atribuțiile unui zeu preistoric al *Soarelui* și focului, celebrat la nedeile sau *Sântiliile* ținute pe munți. La miezul iernii pastorale este prăznuit *Sâmpetru de Iarnă*, divinitate năprasnică care împarte în noaptea de 15/16 ianuarie tainul (oi, vite, oameni) lupilor, pe un an întreg. Miezurile sezonelor pastorale sunt marcate și de alte ciudate reprezentări mitice: *Circovii de Vară*

(16 – 18 iulie) și, la șase luni depărtare, *Circovii de Iarnă* (15 – 17 ianuarie). Acești Circovi sunt forțe diavolești care aduc boala în casele oamenilor, numită *Luatul din Circovi* sau *Lovitul din Circovi*, precum și lupi în turmele de vite, incendii în gospodărie, grindina în holde. Zilele de început ale sezoanelor pastorale, *Sângiorz* și *Sâmedru*, și miezurile lor, *Circovii de Iarnă* și *Circovii de Vară*, sunt importante repere calendaristice pentru crescătorii de animale, în special pentru crescătorii de oi.

AN NOU VITICOL, ceremonial bahic, de origine tracică, desfășurat în ziua de *Trif*, când moare și renaște simbolic, printr-un rit funerar de incinerare, divinitatea adorată; sinonim cu *Gurbanul Viilor*. Obiceiul se desfășoară la plantațiile de viță-de-vie în ziua de 1 februarie. Îmbrăcați sărbătorește, bărbații merg în câmp, la plantațiile de viță-de-vie, își dezgroapă sticla sau plosca cu vin îngropată toamna, taie corzi cu care se încing peste piept, își fac cununii pe cap și cingătoare la brâu și se întâlnesc la petrecerea comună, organizată în jurul focului aprins pe o înălțime. Acolo mănâncă, beau, joacă în jurul flăcărilor, sar peste foc, stropesc cu vin jărăgaiul încins. *Anul Vechi*, reprezentat de coardele viței de vie arse pe rug și de vinul aruncat în foc, renaște, prin ritul funerar de incinerare practicat de geto-daci, ca *An Nou Viticol*. Numele local al obiceiului, *Gurban* sau *Arezan al viilor*, care înseamnă sacrificiul unui animal, împărțit în întregime participanților, atestă jertfa oii sau berbecului – secvență a obiceiului pierdută de-a lungul timpului (Muntenia și Oltenia).

ANA ZACETENIA, stâlp al calendarului popular pe stilul vechi (9 decembrie), când marca solstițiul de iarnă și începutul urcușului *Soarelui* spre vară. Peste fenomenul astronomic al solstițiului de iarnă, părinții bisericii creștine au suprapus sărbătoarea Zămislirii Sfintei Fecioare Maria de către Sfânta Ana. După schimbarea calendarului, *Ana Zacetenia* a devenit o reprezentare mitică ne semnificativă în *Calendarul popular* (Bucovina, Moldova).

ANA-FOCA, reprezentare mitică românească celebrată la 1 iulie, care deschide și patronează luna lui *Cuptor*, provenită din amalgamarea atribuțiilor a două sfinte creștine: *Ana* și *Foca*. *Ana-Foca* aduce, în luna lui iulie, arșițele solare care pârjolesc și usucă holdele și plantațiile de viță-de-vie (Transilvania, Banat).

ANAFORĂ DE MUGURI, muguri de *salcie* sau de măr, mestecați și mâncați în loc de anaforă de către păstori și alte persoane care se găsesc departe de sat în ziua de

Paște. Pentru a nu se îmbolnăvi de grumaz, oamenii mâncau primăvara nu numai muguri de *salcie*, ci și flori de măr (sudul Transilvaniei).

ANDREA, v. Undrea

ANDREIU, păpușă confecționată din cârpe în noaptea de *Sântandrei* (29/30 noiembrie), substitut al Anului vechi, așezată pe laviță (pat) și jelită de fete ca pe un mort. Păpușa, care a luat numele Apostolului Andrei, propovăduitor al credinței în Iisus, în primele decenii ale primului mileniu de creștinism, în ținuturile de la Dunărea de Jos, este substitutul divinității care murea și renăștea simbolic la *Anul Nou Dacic*, celebrat în perioada Dionysiacelor Câmpenești (românii din Transnistria).

ANTANASII, reprezentări mitice celebrate la miezul iernii pastorale (16–17 ianuarie), care poartă numele amalgamate ale Cuviosului Antonie cel Mare și Sfântului Atanasie din *Calendarul ortodox*. Cei doi sfinți creștini, numiți în *Calendarul popular* *Anton* și *Tănase de Ciumă*, erau invocați pentru sănătatea oamenilor și vindecarea bolilor grele (Banat, sud-vestul Olteniei).

ANTONIE, reprezentare mitică în *Calendarul popular*, care a preluat numele și data de celebrare a Cuviosului Antonie cel Mare din *Calendarul ortodox* (16 ianuarie), invocat pentru sănătatea oamenilor (Maramureș).

APA SÂMBETEI, v. Blajini

APĂ VIE, substanță miraculoasă care s-ar găsi la marginea *Pământului*, în locuri neumbrate de om. Se spune că cine ajunge acolo și o bea rămâne tânăr și nemuritor.

APUCAT DE IELE, v. Iele

ARDEASCA, purificarea spațiului de spiritele și forțele malefice, prin focurile aprinse pe dealurile și tăpșanele înalte în ziua de *Bobotează*. În ziua de 6 ianuarie, fetele și flăcăii aprindeau pe înălțimi un foc mare din paie și frunze uscate. Tinerii se prindeau de mână, cântau și jucau în jurul focului. Când vâlvătaia flăcărilor se potolea, săreau peste foc și prin fumul gros pentru a fi feriți de îmbolnăviri și pentru împlinirea dorințelor, cea mai arzătoare fiind, firește, căsătoria (Munții Apuseni, Bucovina).

ARDEREA COMORILOR, credința că în nopțile marilor sărbători calendaristice (*Sângiorz, Anul Nou, Crăciun, Paște, Sânziene*), ard comorile *curate*, nevrăjite și